

ZAPAŽENA STUDIJA O FENOMENU MOĆI

/Džozef S. Naj, *The Future of Power*, Public Affairs, New York, 2011, str. 300/

Knjiga Džozefa S. Naja pod naslovom *Budućnost moći (The future of power)* objavljena je 2011. godine u Njujorku, u izdanju Public Affairs i predstavlja sveobuhvatni pregled višestраних dimenzija moći i napredni okvir za ono što on naziva „liberalni realizam”. Na 300 strana Naj, profesor međunarodnih odnosa na Harvardskom univerzitetu i bivši dekan Kenedijevе škole za državnu upravu pri istom univerzitetu, sa značajnim političkim iskustvom (zamenik državnog podsekretara za bezbednost i predsednik Grupe za neširenje nuklearnog oružja Saveta za nacionalnu bezbednost u Karterovoj administraciji i predsednik Nacionalnog obaveštajnog saveta i pomoćnik ministra odbrane za međunarodno-bezbednosne poslove u Klintonovoj administraciji), istražujući budućnost američke moći razradio je pojmove do te mere da ih je učinio primenljivim i na druge države.

Knjiga „Budućnost moći“ predstavlja ne samo nastavak već i primenjenu razradu dosadašnjeg Najevoг proučavanja moći u međunarodnoj politici (prethodne knjige na ovu temu su: „Osuđeni na vođstvo: promenljiva priroda američke moći“ (1990), „Paradoks američke moći: zašto jedina svetska supersila ne može sve sama“ (2002), „Meka moć: put uspeha u svetskoj politici“ (2004), „Moć u globalno informatičko doba: od realizma do globalizacije“ (2004), „Igra moći“ (2004), „Moći za vođstvo“ (2008)). Pored namere da ovom knjigom kao i prethodnim utiče na američku administrativnu politiku, Najeва želja je bila da, osim što će biti pristupačna akademskoj publici, bude razumljiva i svakom inteligentnom čitaocu.

Knjiga se sastoji od predgovora, tri celine i zaključka. Kroz sedam poglavlja (šta je moć u globalnim odnosima; vojna moć; ekonomska moć; meka moć; rasipanje i kiber moć; tranzicija moći: pitanje opadanja Amerike; pametna moć) koja su jasno podeljena u tri tematske celine (vrste moći; promene u odnosima moći: rasipanje i tranzicija; politika) Naj pokušava da čitaocu približi svet u kome su ubeđivanje i poverenje ključni za promenu ponašanja. Već u samom predgovoru on postavlja nekoliko pitanja: Koji su problemi preobraćanja resursa moći u strategije koje proizvode željeni ishod? Koji su problemi „preteranog imperijalističkog širenja“ u međunarodnim ciljevima i „nedovoljnog domaćeg učinka“ u mobilisanju resursa? Kako se ove dve stvari mogu dovesti u ravnotežu? Kako se razne dimenzije moći menjaju u novom veku i šta ta promena znači za definiciju strateškog uspeha? Šta će se dogoditi sa američkom ili kineskom moći ili s moći nedržavnih aktera u kiberdoby? Konstatujući da je moć kao ljubav, sa stvarnim uticajem ali „začuđujuće neuhvatljiva i teška za izmeriti“, Naj počinje prvo poglavlje. On tvrdi da ovaj pojam

iako „beznadežno neodređen i neprecizan“ teško se može zameniti nečim drugim. Kako je moć nemoguće izmeriti, svaki pokušaj da se razvije jedinstveni indeks moći osuđen je na neuspeh, imajući u vidu da zavisi od ljudskih odnosa koji se menjaju u različitim kontekstima. Pa ipak, da bi objasnio šta podrazumevaju delotvorne strategije moći, on ukratko rekapitulira dosadašnje socio-politikološke definicije i teorije moći (navodi matematičke jednačine i teorijske definicije moći, opisuje elemente tvrde i meke moći i prepoznaje tri aspekta relacione moći), da bi nakon tih teorijskih polazišta prihvatio proučavanje moći po obrazcu koji je postavio još E. Kar 1939. godine raščlanjajući je na vojnu, ekonomsku i meku moć. U naredna tri poglavlja on analizira svaku od ovih vrsta moći ponaosob u kontekstu savremenih dešavanja i prognozira njihovu perspektivu u budućnosti.

Druga celina u knjizi „Budućnost moći“ zbirno stavlja sve ranije obrađene elemente i aspekte moći u kontekst savremenih procesa u međunarodnoj stvarnosti. Po mišljenju Naja u XXI veku događaju se dve velike promene moći: „tranzicija moći“ između država i „rasipanje moći“ koja prelazi sa država na nedržavne aktere. Stoga ne čudi što je celo peto poglavlje posvećeno informatičkoj revoluciji koja za posledicu ima „rasipanje moći“ i stvaranje sajber-moći. Vrhunac celokupne analize u prethodnim poglavljima, predstavlja bavljenje tranzicijom moći u nastajućem multipolarnom svetu, u šestom poglavlju. Naj daje analizu slabljenja moći Sjedinjenih Američkih Država uz razloge za pesimizam i optimizam i objašnjava kako izgleda „hegemonska tranzicija“ na više centara moći – EU, Japan, i zemlje BRIK (Brazil, Rusija, Indija i Kina). Praveći komparaciju moći svake od njih međusobno i prema SAD, on vrši procenu „pametne moći“ svake od tih država.

U trećoj celini uz početnu konstataciju da „moć nije ni dobra ni loša sama po sebi“ Naj objašnjava šta je u stvari strategija „pametne moći“. Još u svojoj knjizi „Meka moć: putevi uspeha u svetskoj politici“ on je uveo pojam „pametna moć“ koji se odnosi na kombinovanje tvrde i meke moći u jednu uspešnu strategiju. Ovde se nadovezuje na tu definiciju i dodaje da ona predstavlja kombinaciju tvrde moći prisile i isplate sa jedne strane i meke moći ubeđivanja i privlačenja, s druge. Da bi se stvorila „pametna strategija“ ona, po mišljenju Naja, mora odgovoriti na 5 krucijalnih pitanja: „Koji su željeni ishodi i ciljevi?“; „Koji su resursi na raspolaganju i u kojim kontekstima?“; „Koje su pozicije i preferencije odabranih meta na koje se pokušava uticati?“; „Koji oblici ponašanja moći imaju najviše izgleda za uspeh?“; „Kolika je verovatnoća uspeha?“. Strategija mora povezivati sredstva sa krajnjom svrhom što zahteva jasnoću ciljeva (željenih ishoda), resurse, kao i taktiku za njihovu upotrebu. Primenjujući celokupno prethodno obrazloženo teorijsko znanje, Naj daje sintetičku preporuku: šta Amerika treba da čini kako bi na optimalan način upotrebila sve svoje tvrde i meke resurse moći kako bi ostala relativno dominantna u odnosu na jačajuće takmace. Međutim, on ipak ne daje gotov recept niti konkretno ponašanje, već ostaje pomalo nedorečen sugerišući da svaka država treba da po ugledu na tu „pametnu strategiju“ osmisli svoju sopstvenu „strategiju pametne moći“ (od osmišljavanja ciljeva, procene resursa i načina njihove upotrebe kroz usmeravanje prema drugim

akterima, do taktičke procene probitačnosti izbora različitih pristupa upotrebe moći, tj. kombinacije meke i tvrde moći, i procene verovatnoće uspeha). U zaključku Naj daje preporuku za korišćenje liberalno realističke strategije, koja, po njemu, predstavlja novu sintezu realista i liberala i briše stare razlike kako bi strategija „pametne moći“ mogla da se primeni.

Govoreći da ništa nije onako kako se čini, Naj ovom knjigom želi da skrene pažnju na to koliko je budućnost nepredvidiva. Kao primer on navodi da je u XVI veku kontrola nad kolonijama i zlatom davala nadmoć Španiji; u XVII veku Holandija je žnjela plodove trgovine i finansija; u XVIII veku Francuska je dobila na značaju zbog svog mnogobrojnog stanovništva i vojske; a u XIX veku moć Britanije počivala je na prvenstvu ove nacije u industrijskoj revoluciji i „vladanju morima“. Današnji raspored moći u svetu Naj upoređuje sa složenom trodimenzionalnom šahovskom tablom. Na gornjoj šahovskoj tabli, vojna moć je mahom unipolarna gde će SAD, po svoj prilici, zadržati prvenstvo u doglednom periodu. Ali na srednjoj šahovskoj tabli, ekonomska moć je više od jedne decenije multipolarna, uključujući SAD, Evropsku uniju, Japan i Kinu kao glavne igrače, i ostale koji postaju sve značajniji. Donja šahovska ploča je područje prekograničnih međunarodnih odnosa koji su izvan kontrole vlade i uključuju raznovrsne nedržavne aktere. Tu je moć široko razasuta. I dok je konvencionalna mudrost oduvek smatrala da će prevladati država sa najvećom vojskom, pozivajući se na čuvenu Napoleonovu rečenicu: „Bog je na strani velikih bataljona“, u informatičko doba postaje sigurno da prevladati možda može samo država (ili nedržava) koja ima najbolju priču. Smatrajući da je malo verovatno da će SAD propasti poput antičkog Rima ili čak biti nadmašene od strane neke druge države, uključujući i NR Kinu, Naj zaključuje da prva polovina XXI veka sigurno neće biti „postamerički svet“. Međutim, potrebno je razumeti snagu i ograničenja američke moći, shvatiti da nadmoć nije imperija ili hegemonija i da SAD mogu da utiču, ali ne i da kontrolišu druge delove sveta. On smatra da će u narednom periodu SAD biti potrebna pametna strategija da zadrži za sebe i dalje ulogu relativno najjače, vodeće svetske sile. Sugerise da SAD, obzirom na sveukupne resurse svoje meke i tvrde moći, treba da preuzme ulogu „globalnog balansera“, kakvu je Velika Britanija imala na kraju XIX veka. Na taj način će se, što politikom stvaranja saveza sa drugim silama zabrinutim zbog porasta moći, što primenom imperijalnog pristupa „zavadi pa vladaj“, izboriti sa „usponom drugih“ – kako država tako i nedržavnih aktera. S druge strane, treba imati u vidu da SAD više ne mogu same postići sve svoje međunarodne ciljeve i da im je potrebna saradnja drugih država. To znači da će američki uspeh zavisiti ne samo od njih, već i od njihovih partnera, te Naj preporučuje održavanje starih savezništava, kao i razvijanje novih mreža koje uključuju sile u usponu poput Kine, Indije i Brazila. „Nije dovoljno razmišljati o moći *nad* drugima. Moramo razmišljati o moći *za* postizanje ciljeva koja podrazumeva moć *zajedno* sa drugima. Osnaživanje drugih može nam pomoći da ostvarimo sopstvene ciljeve“.

„Budućnost moći“ je kvalitetna prvorazredna studija iz međunarodnih odnosa

i po pitanju odabira teme i po pristupu njenoj obradi. Lak, jasan stil, celishodna struktura knjige koja daje dobru teorijsku postavku za analizu slučaja uz primenu analitičko-sintetičkog metoda radi komparacije i prognostike, uprkos uopštenim zaključcima, ponekoj zastareloj informaciji i uočljivoj pristrasnosti kada su SAD u pitanju, u ukupnom zbiru dobra su preporuka za svakog koga zanimaju savremeni međunarodni odnosi. Opšti utisak je da je Naj ovom knjigom želeo da utiče na lidere u svetu, prvenstveno američke, da koriste kontekstualnu inteligenciju (sposobnost da se razumeju okolnosti u razvoju i da se iskoriste trendovi) kao ključnu veštinu kojom će izvore moći preobratiti u uspešne strategije. Na taj način bi svaka država upotrebom strategije „pametne moći“ otkrila kako biti pametna sila.

Sanja Arežina